

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Χρήση της γης για τη βιώσιμη παραγωγή τροφίμων και τις οικοσυστημικές υπηρεσίες»

(διερευνητική γνωμοδότηση κατόπιν αίτησης της Εσθονικής Προεδρίας)

(2018/C 081/10)

Εισηγητής: ο κ. **Roomet SÕRMUS**

Αίτηση γνωμοδότησης	Επιστολή του πρωθυπουργού της Δημοκρατίας της Εσθονίας με ημερομηνία 17.3.2017
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Απόφαση του Προεδρείου	28.3.2017
Αρμόδιο ειδικευμένο τμήμα	Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη και περιβάλλον
Υιοθετήθηκε από το ειδικευμένο τμήμα	3.10.2017
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	18.10.2017
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	529
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	126/0/2

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Αποφασιστική σημασία για την αειφόρο χρήση και προστασία της γεωργικής γης κατέχει η εκπόνηση κοινού πλαισίου αναφοράς της ΕΕ, με το οποίο να διασφαλίζεται η παρακολούθηση της προόδου της συλλογής και της αξιοποίησης δεδομένων· το πλαίσιο αυτό, θα μπορούσε επίσης να χρησιμεύσει στη θέσπιση ομοιόμορφης ορολογίας, στον ορισμό της καλής κατάστασης του εδάφους και στον προσδιορισμό προτεραιοτήτων και κριτηρίων εποπτείας, καθώς και στον καθορισμό των διαφόρων πολιτικών μέτρων για την επίτευξη καλής κατάστασης του εδάφους.

1.2. Σε όλα τα κράτη μέλη, μείζον πρόβλημα αποτελούν η απώλεια γεωργικής γης λόγω της υποβάθμισης του εδάφους, της εγκατάλειψης γης, της αστικοποίησης, της κλιματικής αλλαγής. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ προτείνει τον εκσυγχρονισμό του υφιστάμενου ενωσιακού πλαισίου προκειμένου, αφενός, να προστατεύονται καλύτερα στα κράτη μέλη οι πολύτιμες αγροτικές εκτάσεις που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή τροφίμων και την παροχή άλλων υπηρεσιών οικοσυστήματος και να διαφυλάσσεται η γονιμότητά τους και, αφετέρου, να βελτιωθεί η εποπτεία και η παροχή αξιόπιστων πληροφοριών.

1.3. Οι αγρότες, ως ιδιοκτήτες και χρήστες των γεωργικών εκτάσεων, εκπληρώνουν μια ιδιαίτερη αποστολή στην παροχή υπηρεσιών οικοσυστήματος, υπηρεσίες οι οποίες πρέπει να αναγνωριστούν και να υποστηριχθούν. Το έδαφος παρέχει σημαντικές υπηρεσίες οικοσυστήματος. Το έδαφος αποτελεί τη βάση για το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας παραγωγής τροφίμων και είναι απαραίτητο για την παραγωγή βιομάζας. Το έδαφος αποθηκεύει άνθρακα και έτσι συμβάλλει στο μετριασμό της κλιματικής αλλαγής.

1.4. Ο εκσυγχρονισμός της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ) θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να συνεχίσει να στοχεύει στην προστασία της υγείας και της γονιμότητας των γεωργικών εκτάσεων και εδαφών, δεδομένου ότι τούτο είναι απαραίτητο για τη διατήρηση και την περαιτέρω ενίσχυση της παραγωγικότητας και της βιωσιμότητας της γεωργίας.

1.5. Σύμφωνα με τη συμφωνία για το κλίμα, θα πρέπει να προωθηθούν οι υφιστάμενες και νέες πρωτοβουλίες προς εξισορρόπηση του κύκλου άνθρακα των εδαφών κατά τρόπο που να μην απειλεί την παραγωγή τροφίμων. Προκειμένου να αυξηθεί η περιεκτικότητα του εδάφους σε άνθρακα, η ΕΟΚΕ προτείνει να ενσωματωθούν οι αρχές της βιώσιμης διαχείρισης του εδάφους στα μέτρα πολιτικής της ΕΕ. Θα πρέπει να υποστηριχθούν, μεταξύ άλλων, η παραγωγή βιομάζας μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης σε νερό και άλλων εδαφικών παραγόντων (δομή και αερισμός του εδάφους, διαθεσιμότητα θρεπτικών ουσιών στο έδαφος, βαθμός

οξύτητας/pH, βιολογική δραστηριότητα του εδάφους), η ιδιαίτερα προσεκτική κατεργασία του εδάφους, η κτηνοτροφία και η βιώσιμη διαχείριση βοσκοτόπων, η ολοκληρωμένη γεωργική παραγωγή με τη χρήση βέλτιστων πρακτικών από τη βιολογική και την παραδοσιακή γεωργία, όπως π.χ. η αμειψισπορά, η καλλιέργεια ψυχάνθων, η ανάκτηση οργανικών αποβλήτων, η λιπασματοποίηση και η χειμερινή φυτοκάλυψη των αγρών. Η εκμετάλλευση των εδαφών που είναι πλούσια σε άνθρακα και των χορτολιβαδικών εκτάσεων πρέπει να γίνεται με βιώσιμο τρόπο, έτσι ώστε να ενισχύεται η παγίδευση του άνθρακα μέσω του εδάφους και των φυτών.

1.6. Στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα της ΚΠΠ, θα πρέπει να παρασχεθούν ενθάρρυνση και κίνητρα στα κράτη μέλη, προκειμένου να θεσπίσουν κατάλληλα μέτρα προστασίας του εδάφους.

1.7. Πρέπει να υποστηριχθούν πρόσθετες επενδύσεις σε φιλικές προς το περιβάλλον και το κλίμα τεχνολογίες και σε συστήματα βελτίωσης της γης με στόχο την αειφόρο χρήση της γης και του εδάφους.

1.8. Θα πρέπει να δοθεί ώθηση στη γεωργία που βασίζεται στη γνώση (δηλαδή στη γεωργία ακριβείας και στην αγροοικολογική προσέγγιση). Το δυναμικό μιας γεωργίας ακριβείας, φιλικής με τους πόρους, το έδαφος και το περιβάλλον, αναπτύσσεται μέσω της ενσωμάτωσης των δεδομένων σχετικά με τα εδάφη, τα λιπάσματα, τη φυτοπροστασία, τις καιρικές συνθήκες και την απόδοση· προς τούτο, απαιτούνται μεταξύ άλλων, καλύτερη πρόσβαση σε δεδομένα που περιέχονται σε εθνικές βάσεις δεδομένων, μεγαλύτερη κινητικότητα και μεγαλύτερη φιλικότητα προς τον χρήστη, σύμφωνα με την αρχή ότι οι γεωργοί είναι οι ιδιοκτήτες των παραγόμενων δεδομένων. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως αποτελεί η πρόσβαση των γεωργών στο διαδίκτυο και η αξιοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών.

1.9. Κατά τη χάραξη πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη χρήση γης, θα πρέπει να αξιοποιούνται καλύτερα τα δεδομένα σχετικά με το έδαφος. Ταυτόχρονα, πρέπει να βελτιωθεί η ποιότητα και η διαθεσιμότητα των δεδομένων για το έδαφος, ιδίως σε τομείς όπου δεν έχουν διεξαχθεί μέχρι στιγμής αρκετές έρευνες. Σε επίπεδο ΕΕ, θα πρέπει να συμφωνηθεί ένα ενιαίο σύστημα παρακολούθησης του εδάφους.

1.10. Χρειάζεται να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία των εδαφών στο σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να χρησιμοποιείται επικαιροποιημένο παιδαγωγικό υλικό και το ζήτημα των εδαφών να περιλαμβάνεται στα προγράμματα σπουδών των διαφόρων εκπαιδευτικών βαθμίδων.

1.11. Επίσης, σημαντικά είναι τα μέτρα για την ενημέρωση των γεωργών σχετικά με τα εδάφη και τις ορθές γεωργικές πρακτικές. Για τον σκοπό αυτό, η συνεργασία με υπηρεσίες παροχής συμβουλών είναι ιδιαίτερα σημαντική.

2. Εισαγωγή

2.1. Η παρούσα γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ καταρτίζεται κατόπιν αιτήματος της Εσθονικής Προεδρίας και έχει ως στόχο να τονίσει την κρίσιμη σημασία της βιώσιμης χρήσης της γης ⁽¹⁾ και του εδάφους ⁽²⁾ για την παραγωγή τροφίμων και την παροχή υπηρεσιών οικοσυστήματος.

2.2. Κατόπιν αιτήματος της Εσθονικής Προεδρίας, η ΕΟΚΕ εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται το ζήτημα της γεωργικής γης στους διάφορους τομείς πολιτικής της ΕΕ. Εξετάζει επίσης τι μπορεί να γίνει από τους υπεύθυνους για τη χάραξη πολιτικής και από τις επιχειρήσεις στην ΕΕ για την προώθηση της βιώσιμης και αποτελεσματικής χρήσης του εδάφους, ενός πόρου απαραίτητου για την παραγωγή τροφίμων και την παροχή άλλων υπηρεσιών οικοσυστήματος.

2.3. Σε επίπεδο ΕΕ, υπάρχουν πολυάριθμοι κανονισμοί για την προστασία του εδάφους σήμερα. Μολονότι οι διάφορες πολιτικές της ΕΕ συμβάλλουν στην προστασία και την αειφόρο διαχείριση των γεωργικών εκτάσεων, η προστασία του εδάφους δεν αποτελεί στις περισσότερες περιπτώσεις κύριο στόχο τους. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η στιγμή είναι κατάλληλη για την έναρξη του διαλόγου σχετικά με τον καλύτερο συντονισμό των διαφόρων μέτρων σε επίπεδο ΕΕ.

⁽¹⁾ Ως «γαίες» ορίζεται το τμήμα της επιφάνειας της Γης που δεν καλύπτεται από νερό.

⁽²⁾ Ως έδαφος μπορεί να οριστεί το επιφανειακό στρώμα του φλοιού της γης, το οποίο αποτελείται από ανόργανη και οργανική ύλη, νερό, αέρα και ζωντανούς οργανισμούς. Το έδαφος είναι η διαχωριστική επιφάνεια μεταξύ γης, αέρα και υδάτινων πόρων και ο χώρος διαβίωσης του μεγαλύτερου μέρους της βιόσφαιρας [<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52006DC0231>].

2.4. Τόσο η ΕΕ όσο και τα κράτη μέλη πρέπει να βασίζονται τη χάραξη πολιτικής τους στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών για την περίοδο μέχρι το 2030 ⁽³⁾. Σε αυτούς τους στόχους περιλαμβάνεται η προώθηση των οικοσυστημάτων, η καταπολέμηση της απερίμενης, η ανάσχεση και αναστροφή της εξάντλησης και της υποβάθμισης της γης, η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και η αποτελεσματική τους χρήση, καθώς και η ενσωμάτωση των μέτρων για την αλλαγή του κλίματος στις εθνικές πολιτικές, στρατηγικές και σχεδιασμό. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη βιώσιμη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων είναι η προστασία των γεωργικών εκτάσεων, καθώς και η αειφόρος χρήση των εδαφών τα οποία αποτελούν πεπερασμένο και καταρχήν μη ανανεώσιμο πόρο.

2.5. Επιπλέον, έχουν δρομολογηθεί διάφορες πρωτοβουλίες ⁽⁴⁾ για την προώθηση της αειφόρου διαχείρισης του εδάφους και την ευαισθητοποίηση όσον αφορά τον σημαντικό ρόλο των γεωργικών εκτάσεων για την επισιτιστική ασφάλεια και την άμβλυνση της κλιματικής αλλαγής.

2.6. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει την έννοια των ορίων αντοχής του πλανήτη. Τούτη θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τον καθορισμό των οικολογικών ορίων τα οποία ο άνθρωπος δεν πρέπει να υπερβεί, προκειμένου να μην βλάψει το περιβάλλον. Σημειώνεται ότι τρία από τα εννέα όρια αντοχής του πλανήτη έχουν ήδη ξεπεραστεί (κλιματική αλλαγή, απώλεια βιοποικιλότητας, κύκλος αζώτου) ⁽⁵⁾. Ταυτόχρονα, η ΕΟΚΕ έχει επίγνωση του ότι η διασφάλιση των παγκόσμιων αποθεμάτων τροφίμων είναι μια πρόκληση που η Ευρώπη πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη στο πλαίσιο των παγκόσμιων ευθυνών της.

3. Τα κυριότερα θέματα χρήσης της γης και του εδάφους σε σχέση με τη γεωργική παραγωγή

3.1. Η παγκόσμια ζήτηση για τρόφιμα αναμένεται να αυξηθεί κατά τις επόμενες δεκαετίες. Συνεπώς, οι γεωργικές εκτάσεις σε ορισμένες περιοχές του κόσμου θα πρέπει να καλλιεργούνται ακόμη πιο εντατικά, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να έχει αρνητικές επιπτώσεις για τα εδάφη και το ευρύτερο περιβάλλον, αν η χρήση των εδαφών δεν συνάδει με μια οικολογική προσέγγιση. Για την εξασφάλιση επαρκούς εφοδιασμού σε τρόφιμα, είναι αναγκαία η διατήρηση της παραγωγικότητας των διαθέσιμων γαιών και η διαφύλαξη της γονιμότητας τους από βιολογική, χημική και φυσική άποψη.

3.2. Στη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πιο βιώσιμα συστήματα τροφίμων» ⁽⁶⁾ περιγράφονται οι συνέπειες των ακατάλληλων γεωργικών πρακτικών στην παραγωγή τροφίμων: απώλεια βιοποικιλότητας, υποβάθμιση του εδάφους, ρύπανση του νερού και του αέρα και εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Συνεπώς, πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι πόροι αυτοί χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά και βιώσιμα, προκειμένου να εξασφαλιστεί ο εφοδιασμός σε τρόφιμα. Αυτό πρέπει επίσης να εντάσσεται σε μια συνολική πολιτική για τα τρόφιμα, όπως διατυπώνεται στη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Συνεισφορά της κοινωνίας των πολιτών στον σχεδιασμό μιας συνολικής πολιτικής για τα τρόφιμα στην ΕΕ».

3.3. Η αλλαγή του κλίματος έχει επίσης συνέπειες για τη διαθεσιμότητα βασικών φυσικών πόρων — νερού και εδάφους. Αν και έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα κατά της αλλαγής του κλίματος, η περιεκτικότητα σε άνθρακα του εδάφους μειώνεται χρόνο με τον χρόνο, με βάση κορυφαία δεδομένα για το έδαφος. Ωστόσο, πρόσθετα δεδομένα σχετικά με τα βαθύτερα στρώματα θα επέτρεπαν μια ακριβέστερη εικόνα της τάσης αυτής.

3.4. Στην έκθεσή του με τίτλο «Το ευρωπαϊκό περιβάλλον — κατάσταση και προοπτικές 2015» ⁽⁷⁾, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) προειδοποιεί ότι οι υπηρεσίες οικοσυστήματος του εδάφους —συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής τροφίμων, της προστασίας της βιοποικιλότητας και της αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα, νερού και θρεπτικών συστατικών στο έδαφος— απειλούνται όλο και περισσότερο. Ανάλογα με την περιοχή, τα κύρια προβλήματα που εντοπίζονται στην έκθεση είναι η διάβρωση του εδάφους, η απώλεια οργανικής ύλης στο έδαφος, η μόλυνση και η στεγανοποίηση της επιφάνειας του εδάφους, καθώς και η αστικοποίηση, η εγκατάλειψη της γης και οι συνέπειες της όλο και πιο εντατικοποιημένης γεωργικής παραγωγής για τα φυσικά και ημιφυσικά ενδιαίτηματα. Στις ευρέως αναγνωρισμένες απειλές για το έδαφος περιλαμβάνεται και η απώλεια της γονιμότητάς του.

⁽³⁾ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

⁽⁴⁾ Σε αυτές τις πρωτοβουλίες περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, η διεθνής δεκαετία των εδαφών, η παγκόσμια εταιρική σχέση για τα εδάφη του Οργανισμού Επισιτισμού και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO), η γαλλική πρωτοβουλία 4 %: εδάφη για την επισιτιστική ασφάλεια και την προστασία του κλίματος, η πρωτοβουλία ευρωπαίων πολιτών People4Soil κ.λπ.

⁽⁵⁾ J. Rockström, et al., 2009, «Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity, Ecology and Society» [Τα όρια αντοχής του πλανήτη: Διερεύνηση του ασφαλούς πεδίου αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπων, οικολογίας και κοινωνίας], Vol. 14, <https://www.consecol.org/vol14/iss2/art32/main.html>

⁽⁶⁾ EE C 303 της 19.8.2016, σ. 64

⁽⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer>

4. Ζητήματα γεωργικής γης σε διάφορους τομείς πολιτικής της ΕΕ

4.1. Σε έκθεση που συντάχθηκε για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλύθηκαν τα μέτρα για την προστασία του εδάφους των 28 κρατών μελών της ΕΕ⁽⁸⁾. Στην ανάλυση εντοπίστηκαν 35 ευρωπαϊκά και 671 εθνικά μέτρα πολιτικής για την προστασία του εδάφους. Τα μέτρα της ΕΕ περιλαμβάνουν έγγραφα στρατηγικής, οδηγίες, κανονισμούς και διάφορα συνοδευτικά μέτρα. Τα τρία τέταρτα των εθνικών μέτρων είναι κατά κύριο λόγο δεσμευτικοί κανόνες.

4.2. Η ποικιλία των μέτρων στα κράτη μέλη προσφέρει την ευκαιρία δράσης στο πεδίο της πολύπλοκης προβληματικής του εδάφους και επιτρέπει ταυτόχρονα να βελτιωθεί ο συντονισμός. Το δίκαιο της ΕΕ προσφέρει εν μέρει πολύτιμους και αυστηρούς κανόνες για την προστασία του εδάφους, όμως το σύστημα έχει ορισμένες αδυναμίες. Οι εθνικές πολιτικές δεν επαρκούν για να καλύψουν τα κενά της νομοθεσίας της ΕΕ για την προστασία του εδάφους και οι κανόνες διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα.

4.3. Το 7ο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης της ΕΕ, το οποίο ισχύει από τις αρχές του 2014, αναγνωρίζει την υποβάθμιση του εδάφους ως σοβαρό πρόβλημα και θέτει ως στόχο της ΕΕ για το 2020 να επιτύχει βιώσιμη διαχείριση του εδάφους και επαρκή προστασία του εδάφους, αλλά και να σημειώσει πρόοδο στην αποκατάσταση των μολυσμένων γαιών. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της δεσμεύτηκαν επίσης να ενισχύσουν τα μέτρα καταπολέμησης της διάβρωσης του εδάφους και να βελτιώσουν την οργανική ύλη του εδάφους.

4.4. Τα ακόλουθα μέτρα της ΕΕ μπορεί να θεωρηθούν συναφή με την προστασία του εδάφους και σχετικά αποτελεσματικά: η οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές, η οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη και οι κανόνες για την προστασία των υδάτων (οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα, οδηγία για τη νιτρορρύπανση, σύστημα πολλαπλής συμμόρφωσης της ΚΓΠ και καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση). Ωστόσο, η κατάσταση των εδαφών θα μπορούσε να βελτιωθεί με μια πιο αποτελεσματική εφαρμογή αυτών των μέτρων, με ευέλικτη συνεκτίμηση των τοπικών συνθηκών και καλύτερο συντονισμό των μέτρων.

4.5. Τα ζητήματα προστασίας του εδάφους θα μπορούσαν επίσης να αντιμετωπιστούν με τη χρήση διαφόρων ειδών χρηματοδοτικής στήριξης που διατίθενται μέσω του Ταμείου Συνοχής, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Life+ και του προγράμματος «Ορίζοντας 2020».

4.6. Οι άμεσες πληρωμές του πρώτου πυλώνα της ΚΓΠ, οι οποίες καλύπτουν περίπου το 90 % της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης στην ΕΕ, αποτελούν σημαντικό οικονομικό κίνητρο για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη χρήση και τη διαχείριση της γης από τους γεωργούς. Οι άμεσες ενισχύσεις συνδέονται στενά με τη διατήρηση των αγροτικών γαιών σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση και με την τήρηση της πολλαπλής συμμόρφωσης και του οικολογικού προσανατολισμού των βασικών κανονισμών της ΚΓΠ. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη διαθέτουν ένα ορισμένο περιθώριο λήψης αποφάσεων. Το 30 % των άμεσων πληρωμών υπόκειται σε περιβαλλοντικές απαιτήσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους, την προστασία της βιοποικιλότητας και τη δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα⁽⁹⁾. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι τα πλεονεκτήματα του οικολογικού σχεδιασμού δεν εξουδετερώνονται από την υπερβολική γραφειοκρατία κατά την εφαρμογή του μέτρου.

4.7. Στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα της ΚΓΠ, τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης προσφέρουν στα κράτη μέλη πρόσθετες δυνατότητες εφαρμογής των μέτρων της ΕΕ για την προστασία των εδαφών, οι οποίες είναι προσαρμοσμένες στις τοπικές ιδιαιτερότητες κάθε κράτους μέλους.

4.8. Ορισμένες σχεδιαζόμενες νομοθετικές πρωτοβουλίες (όπως η δέσμη μέτρων για το κλίμα και την ενέργεια, ο κανονισμός σχετικά με τη συμπερίληψη των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και των απορροφήσεων από δραστηριότητες χρήσης γης, η αλλαγή χρήσης γης και η δασοπονία/LULUCF, ο κανονισμός περί επιμερισμού των προσπαθειών κ.λπ.), θα μπορούσαν επίσης να προσφέρουν προτάσεις για την προστασία του εδάφους και για τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και της προσαρμογής σε αυτήν.

4.9. Ο εκσυγχρονισμός του κανονισμού για τα λιπάσματα της ΕΕ —που συζητείται σε σχέση με τη δέσμη μέτρων για την κυκλική οικονομία— με τον οποίο θα διασφαλιστεί ότι τα οργανικά λιπάσματα και τα λιπάσματα με βάση απόβλητα μπορούν να χρησιμοποιούνται ευκολότερα, έχει επίσης μεγάλη σημασία σε θέματα προστασίας του εδάφους. Το ανακυκλωμένο υλικό που θα χρησιμοποιείται ως εδαφοβελτιωτικό ή τα λιπάσματα δεν θα πρέπει, ωστόσο, να περιέχουν επικίνδυνες ουσίες (ξеноβιοτικά). Αν και

⁽⁸⁾ Updated Inventory and Assessment of Soil Protection Policy Instruments in EU Member States (Ενημερωμένη καταγραφή και αξιολόγηση των μέσων πολιτικής για την προστασία του εδάφους στα κράτη μέλη της ΕΕ) <http://ecologic.eu/14567>

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/greening_el

στην πρόταση της Επιτροπής θεσπίζονται οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις ρύπων στα ανόργανα ή οργανικά λιπάσματα, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για νέες, καθαρές τεχνολογίες, προκειμένου να παραχθούν λιπάσματα και βελτιωτικά εδάφους που να είναι ασφαλή για την αξιοποίηση των γαιών, χωρίς να επηρεάζεται η πρωτογενής παραγωγικότητα. Στη γνωμοδότησή της, η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρωτοβουλία της Επιτροπής, επισημαίνοντας ότι η γονιμότητα και η προστασία του εδάφους αποτελούν βασικούς στόχους για την αναθεώρηση του κανονισμού ⁽¹⁰⁾.

5. Προτάσεις για την προώθηση της αειφόρου χρήσης των εδαφών ως βασικού πόρου για την παραγωγή τροφίμων και την παροχή υπηρεσιών οικοσυστήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση

5.1. Αποφασιστική σημασία για την αειφόρο χρήση και προστασία της γεωργικής γης κατέχει η εκπόνηση κοινού πλαισίου της ΕΕ για την προστασία του εδάφους, με το οποίο να διασφαλίζεται η παρακολούθηση της προόδου της συλλογής και αξιοποίησης δεδομένων· το πλαίσιο αυτό, θα μπορούσε επίσης να χρησιμεύσει στη θέσπιση ομοιόμορφης ορολογίας, να δίνει τον ορισμό της καλής κατάστασης του εδάφους και να προσδιορίζει προτεραιότητες και κριτήρια εποπτείας, συνεκτιμώντας τις διαφορετικές εδαφοκλιματικές συνθήκες, καθώς και διάφορα μέτρα για την επίτευξη καλής κατάστασης του εδάφους. Αυτό αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάλληλη αξιολόγηση των συνθηκών του εδάφους και τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.

5.2. Σε όλα τα κράτη μέλη, μείζον πρόβλημα αποτελούν η απώλεια γεωργικής γης λόγω της υποβάθμισης του εδάφους, της εγκατάλειψης γης, της αστικοποίησης, της κλιματικής αλλαγής. Οι αγροτικές περιοχές εξαφανίζονται προς όφελος της ανάπτυξης τεχνητών επιφανειών. Μεταξύ 2006 και 2012, η ετήσια δέσμευση γης στις ευρωπαϊκές χώρες ήταν περίπου 107 000 εκτάρια/έτος. Τα είδη γης που δεσμεύονταν συχνότερα για τεχνητή ανάπτυξη ήταν αρόσιμες εκτάσεις και μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, και σε μικρότερο βαθμό βοσκοτόποι και μεικτές γεωργικές εκτάσεις ⁽¹¹⁾. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ προτείνει τον εκσυγχρονισμό του υφιστάμενου ενωσιακού πλαισίου, προκειμένου να προστατεύονται καλύτερα στα κράτη μέλη οι πολύτιμες αγροτικές γαίες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή τροφίμων και την παροχή άλλων υπηρεσιών οικοσυστήματος και να διαφυλάσσεται η γονιμότητά τους. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να θεσπιστούν πρόσθετα τεχνικά μέσα, έτσι ώστε να διευκολύνεται η καλύτερη εποπτεία και η παροχή αξιόπιστων πληροφοριών.

Η κοινή γεωργική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

5.3. Προκειμένου να εκσυγχρονισθεί η ΚΓΠ, θα πρέπει να διασφαλιστεί αποτελεσματική και βιώσιμη διαχείριση της γεωργικής γης κατά την προσεχή περίοδο δημοσιονομικού προγραμματισμού. Στόχος της ΚΓΠ θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να εξακολουθήσει να είναι η προστασία της υγείας και της γονιμότητας των γεωργικών εκτάσεων και εδαφών, δεδομένου ότι τούτο είναι απαραίτητο για τη διατήρηση και την περαιτέρω ενίσχυση της παραγωγικότητας και της βιωσιμότητας της γεωργίας.

5.4. Στο πλαίσιο των μέτρων οικολογικού σχεδιασμού του πρώτου πυλώνα της ΚΓΠ, πρέπει να βρεθούν καλύτερες λύσεις για τη βελτίωση της κατάστασης των εδαφών. Κατ' αρχάς, πρέπει να προωθηθεί η εναλλαγή των καλλιεργειών με τη χρήση ψυχανθών ή χλόης. Οι συζητήσεις για την αποτελεσματικότητα του οικολογικού σχεδιασμού επικεντρώνονται κυρίως στα ζητήματα βιοποικιλότητας, όμως ο θετικός αντίκτυπος της καλλιέργειας ψυχανθών για τη γονιμότητα του εδάφους πρέπει να αποκτήσει μεγαλύτερη βαρύτητα από ό, τι μέχρι σήμερα ⁽¹²⁾.

5.5. Η γεωργία δεν παράγει μόνον υψηλής ποιότητας τρόφιμα. Είναι επίσης υπεύθυνη για τη βιοποικιλότητα και τα ανοιχτά τοπία. Διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην προσαρμογή και τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Η παροχή δημόσιων αγαθών διασφαλίζεται, κατά κύριο λόγο, από μέτρα βιώσιμης αξιοποίησης των φυσικών πόρων τα οποία παρέχουν προστιθέμενη αξία και επιτρέπουν την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της γεωργίας στο έδαφος, τα ύδατα και τη βιοποικιλότητα.

5.6. Πρέπει τα κράτη μέλη να ενθαρρυνθούν και να τους δοθούν κίνητρα, στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα της ΚΓΠ, προκειμένου να θεσπίσουν μέτρα προστασίας του εδάφους τα οποία θα τους δίνουν τη μέγιστη ευελιξία, προκειμένου να συνεκτιμούνται οι τοπικές ιδιαιτερότητες, οι διαφορετικές συνθήκες (μεταξύ άλλων τα είδη εδάφους) και τα ειδικά προβλήματα.

5.7. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να λάβει περισσότερο υπόψη τις εξειδικευμένες προτάσεις των κρατών μελών για τη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους και τη βιώσιμη αξιοποίησή του (π.χ. μέσω της προώθησης της ασβέστωσης για την καταπολέμηση της αύξησης της οξύτητας του εδάφους ή μέσω της άρδευσης και αποστράγγισης για την καταπολέμηση της λειψυδρίας ή της πλεονάζουσας ποσότητας νερού). Κατά τη διαχείριση οργανικών εδαφών δεν θα πρέπει να αποκλείεται καμία επιλογή διαχείρισης, αλλά να προβλέπονται διάφορα μέτρα για την προστασία και τη φροντίδα του εδάφους.

⁽¹⁰⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ ΕΕ C 389 της 21.10.2016, σ. 80

⁽¹¹⁾ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/land-take-2/assessment-1>

⁽¹²⁾ Τα ριζόβια, βακτήρια τα οποία δρουν επί των οξιδίων των ριζών πολλών ειδών ψυχανθών (τριφύλλι, μελίλωτο, λούπινα, μπιζέλια, φασόλια κ.λπ.), είναι οι σημαντικότεροι οργανισμοί που εμπλέκονται στη δέσμευση αζώτου, που έχει μεγάλη σημασία για τη διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους.

5.8. Πρέπει να προωθηθούν πρόσθετες επενδύσεις σε τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον και το κλίμα, με στόχο την αιεφόρο χρήση της γης και του εδάφους. Για την επίτευξη μιας βιώσιμης παραγωγής τροφίμων, πρέπει να προωθηθεί μια γεωργία που να βασίζεται στη γνώση (μεταξύ άλλων, γεωργία ακριβείας και αγρο-οικολογικές προσεγγίσεις) η οποία θα διασφαλίζει την ποσοτικά κατάλληλη χρήση μέσων επέμβασης στον κατάλληλο τόπο και την κατάλληλη στιγμή. Πρωταρχική σημασία έχει η βελτίωση της βιολογικής δραστηριότητας χάρη στην εισαγωγή οργανικών υλών και στην εξισορρόπηση των θρεπτικών ουσιών στο έδαφος· ο ευτροφισμός ενέχει περιβαλλοντικούς κινδύνους λόγω της απορροής θρεπτικών συστατικών, ενώ αντίθετα, οδηγεί σε μείωση της γονιμότητας του εδάφους. Επίσης, σύμφωνα με τον «κανόνα της ελάχιστης επέμβασης»⁽¹³⁾, η έλλειψη μιας συγκεκριμένης θρεπτικής ουσίας (π.χ. φωσφόρου) αυξάνει τον κίνδυνο απορροής άλλων θρεπτικών συστατικών.

5.9. Η κτηνοτροφία διαδραματίζει σημαντικό και συχνά καθοριστικό ρόλο στη χρήση της γης υποστηρίζοντας την ανακύκλωση των θρεπτικών στοιχείων και διατηρώντας τη γονιμότητα του εδάφους⁽¹⁴⁾ και την παγίδευση του άνθρακα. Στην ΕΕ υπάρχουν πολλές γεωργικές εκτάσεις, συμπεριλαμβανομένων των βοσκοτόπων, που είναι κατάλληλες μόνο για βοσκή ή χορτονομή, οπότε σε ορισμένες περιοχές η κτηνοτροφία πρέπει να συνεχίσει να ενθαρρύνεται ώστε οι αγρότες να μην εγκαταλείψουν αυτήν τη γη. Η πρακτική, η οποία είναι ευρέως διαδεδομένη σε ορισμένες περιοχές της ΕΕ, να διατηρούνται οι μόνιμοι λειμώνες μόνο με τον θερισμό, δεν προσφέρει εναλλακτική λύση στην καλλιέργεια των λειμώνων είτε όσον αφορά την παραγωγή τροφίμων είτε την αποδοτικότητα των πόρων ή τα εδάφη. Απαιτούνται συνεπώς μέτρα στο πλαίσιο της ΚΓΠ για τη διασφάλιση της αποδοτικότητας της κτηνοτροφίας στις διάφορες περιοχές της ΕΕ, ενώ πρέπει να εξευρεθούν λύσεις που να επιτρέπουν την ενεργό και βιώσιμη χρήση της γης για την παραγωγή τροφίμων.

5.10. Σε ορισμένες περιοχές της ΕΕ τα παρωχημένα γεωργικά συστήματα αποστράγγισης αποτελούν σημαντικό πρόβλημα· συνεπώς και συνεκτιμώντας την κλιματική αλλαγή, θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση από ό, τι μέχρι σήμερα στις μακροπρόθεσμες επενδύσεις σε γεωργικές υποδομές, όπως ο εκσυγχρονισμός των αποστραγγιστικών συστημάτων, προκειμένου να διατηρηθεί η χρήση της γεωργικής γης για την παραγωγή τροφίμων και να διασφαλιστεί η γονιμότητα του εδάφους.

Χρήση γης και υπηρεσίες οικοσυστημάτων

5.11. Η Αξιολόγηση Οικοσυστημάτων της Χιλιετηρίδας του 2005⁽¹⁵⁾ ορίζει τις υπηρεσίες οικοσυστήματος ως τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά αγαθά που παρέχουν τα οικοσυστήματα. Η διαμόρφωση του εδάφους συνιστά υπηρεσία οικοσυστήματος και απαραίτητη προϋπόθεση για όλες τις άλλες υπηρεσίες οικοσυστήματος, όπως η παραγωγή τροφίμων. Κατά συνέπεια, η βιώσιμη παραγωγή τροφίμων είναι αδιανόητη χωρίς την προστασία του εδάφους.

5.12. Οι αγρότες διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην παροχή υπηρεσιών οικοσυστήματος οι οποίες πρέπει να αναγνωριστούν και να υποστηριχθούν. Το έδαφος παρέχει σημαντικές υπηρεσίες οικοσυστήματος⁽¹⁶⁾. Αποτελεί πηγή ζωής για μικρόβια, φυτά και ζώα και σημαντική δεξαμενή βιοποικιλότητας, φιλτράρει το νερό και αποθηκεύει το νερό που απαιτείται για την ανάπτυξη των φυτών, ρυθμίζει τις πλημμύρες, αποθηκεύει θρεπτικά συστατικά και τα καθιστά διαθέσιμα για τα φυτά, αλλά και είναι σε θέση να μεταβάλλει τις τοξίνες. Το έδαφος αποτελεί τη βάση για το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας παραγωγής τροφίμων και είναι απαραίτητο για την παραγωγή βιομάζας. Το έδαφος αποθηκεύει άνθρακα και έτσι συμβάλλει στην άμβλυνση της κλιματικής αλλαγής.

5.13. Πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στη χρήση γης η οποία επηρεάζει τη λειτουργία των οικοσυστημάτων και συνεπώς την παροχή υπηρεσιών οικοσυστήματος. Η εξάντληση του εδάφους, η μη βιώσιμη χρήση της γης και ο κατακερματισμός των οικοτόπων λόγω της αστικοποίησης και της κατασκευής κατοικιών και οδών θέτουν σε κίνδυνο την παροχή πολλών βασικών υπηρεσιών οικοσυστήματος, απειλώντας τη βιοποικιλότητα και μειώνοντας την ανθεκτικότητα της Ευρώπης έναντι της κλιματικής αλλαγής και των φυσικών καταστροφών. Επιδεινώνουν, επίσης, την υποβάθμιση του εδάφους και την ερημοποίηση⁽¹⁷⁾. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, θα πρέπει να συνεκτιμηθούν καλύτερα οι κατευθυντήριες γραμμές που διατύπωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2012 όσον αφορά τις ορθές πρακτικές για τον περιορισμό, τον μετριασμό και την εξισορρόπηση της στεγανοποίησης του εδάφους⁽¹⁸⁾.

⁽¹³⁾ https://en.wikipedia.org/wiki/Liebig%27s_law_of_the_minimum

⁽¹⁴⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πιο βιώσιμα συστήματα τροφίμων», ΕΕ C 303 της 19.8.2016, σ. 64

⁽¹⁵⁾ <http://www.millenniumassessment.org/en/index.html>

⁽¹⁶⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

⁽¹⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer-2015/synthesis/report/3-naturalcapital>

⁽¹⁸⁾ <http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/guidelines/EL%20-%20Sealing%20Guidelines.pdf>

5.14. Οι λειτουργίες του εδάφους και οι παροχές οικοσυστήματος είναι ζητήματα που σπάνια εξετάζονται από τη νομοθεσία, δεδομένου ότι δεν υπάρχει αγορά για τις εν λόγω υπηρεσίες και δεν χαιρούν επαρκούς αναγνώρισης από την κοινωνία. Για παράδειγμα, αν και ο βασικός κανονισμός για τις άμεσες ενισχύσεις της ΚΓΠ προβαίνει σε ορισμένες αναφορές στο έδαφος, ωστόσο, δεν περιλαμβάνει καμία μνεία στη βιοποικιλότητα του εδάφους, ούτε στις συνέργειές της με την πρωτογενή παραγωγικότητα. Εκτός από τις χημικές και τις φυσικές ιδιότητες του εδάφους, οι ουσιαστικές λειτουργίες του εξαρτώνται κυρίως από την κατάσταση των μικροοργανισμών και της πανίδας του και από τις βιολογικές διεργασίες που συντελούνται χάρη σε αυτά, όπως η σταθεροποίηση του αζώτου, η δέσμευση του άνθρακα, η διήθηση του νερού και η ικανότητα αποτροπής της απορροής θρεπτικών συστατικών. Εκτός από τις ιδιότητες του εδάφους, η φυτούγειονομική κατάσταση των καλλιεργειών είναι ιδιαίτερα σημαντική προκειμένου να μπορεί να αξιοποιηθεί το πλήρες δυναμικό του εδάφους για την παραγωγή τροφίμων και την παγίδευση του διοξειδίου του άνθρακα.

5.15. Στη γνωμοδότησή της για την αναδιάρθρωση της ΚΓΠ ⁽¹⁹⁾, η ΕΟΚΕ αναφέρει ότι, στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα της ΚΓΠ, τα μέτρα για την προστασία του εδάφους, του κλίματος και της βιοποικιλότητας πρέπει να εστιάζουν περισσότερο στις υπηρεσίες οικοσυστήματος που προσφέρουν οι αγρότες. Όσον αφορά τα εδάφη και τη χρήση γης, τα μέτρα στήριξης θα πρέπει να προσανατολίζονται κυρίως στη διαχείριση των βοσκοτόπων και των οργανικών εδαφών κατά τρόπον ώστε να προωθείται η δέσμευση άνθρακα στο έδαφος. Για το καλό των εδαφών, η άροση πρέπει να μειωθεί στο ελάχιστο, λόγω όμως της συσσώρευσης θρεπτικών συστατικών (φωσφόρου) σε μη οργωμένες επιφάνειες εδάφους, απαιτείται κάποια άροση ώστε να αναμειχθούν τα θρεπτικά συστατικά στο ριζικό σύστημα και να περιοριστεί ο κίνδυνος απορροής θρεπτικών συστατικών. Επίσης, η συμπίεση του εδάφους μειώνει την ικανότητά του να προλαμβάνει την απώλεια θρεπτικών συστατικών.

5.16. Σε ορισμένες περιοχές της ΕΕ θα πρέπει να προωθηθεί η μετατροπή της καλλιεργήσιμης γης σε βοσκοτόπους, η μείωση της πυκνότητας εκτροφής σε χορτολιβαδικές εκτάσεις με παράλληλη τήρηση της ελάχιστης πυκνότητας ζωικού κεφαλαίου, η διατήρηση τύρφης, καθώς και μέτρα για τον περιορισμό της διάβρωσης του εδάφους και για τη μείωση της απερίμωσης σε άνδρες περιοχές.

5.17. Σε ορισμένες περιοχές, οι μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η γεωργία είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας στη γεωργική γη, η περαιτέρω προώθηση αειφόρων γεωργικών πρακτικών και η αύξηση της αποδοτικότητας της παραγωγής χωρίς περαιτέρω εντατικοποίηση της γεωργίας. Άλλες περιοχές έχουν την κύρια υποχρέωση να μειώσουν την πίεση στη χρήση γης, στα εδάφη και τα φυσικά οικοσυστήματα. Η λειψυδρία συνιστά επίσης μεγάλη πρόκληση στις νότιες περιφέρειες.

5.18. Οι εν λόγω πτυχές της γεωργικής παραγωγής, οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για το οικοσύστημα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαμόρφωση και την αναθεώρηση της κοινής γεωργικής πολιτικής και άλλων τομέων πολιτικής.

Έδαφος και κλιματική αλλαγή

5.19. Δεδομένου ότι το έδαφος, ως η μεγαλύτερη επίγεια δεξαμενή άνθρακα στον κόσμο ⁽²⁰⁾, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και στη δέσμευση άνθρακα. Στο διεθνές πλαίσιο προστασίας του κλίματος, η βιώσιμη διαχείριση των εδαφών έχει καθοριστικό ρόλο για τη σταθεροποίηση και την αύξηση της περιεκτικότητας σε οργανικά υλικά τα οποία συμβάλλουν στη διατήρηση των λειτουργιών του εδάφους και στην αποτροπή της υποβάθμισής του. Σύμφωνα με τη συμφωνία για το κλίμα του Παρισιού (COP 21), θα πρέπει να προωθηθούν οι υφιστάμενες και νέες πρωτοβουλίες προς εξισορρόπηση του κύκλου άνθρακα των εδαφών κατά τρόπο που να μην απειλεί την παραγωγή τροφίμων, όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 της συμφωνίας του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή.

5.20. Σύμφωνα με την αρχή 9 του Παγκόσμιου Χάρτη για τα εδάφη ⁽²¹⁾ του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO), όλα τα εδάφη προσφέρουν υπηρεσίες οικοσυστήματος, οι οποίες είναι καθοριστικής σημασίας για τη ρύθμιση του κλίματος παγκοσμίως. Προκειμένου να αυξηθεί η περιεκτικότητα του εδάφους σε άνθρακα, η ΕΟΚΕ προτείνει να ενσωματωθούν οι αρχές των προαιρετικών κατευθυντηρίων γραμμών για τη βιώσιμη διαχείριση του εδάφους ⁽²²⁾ που εγκρίθηκαν το 2016 από τον FAO στα μέτρα πολιτικής της ΕΕ. Θα πρέπει να υποστηριχθεί, μεταξύ άλλων, η παραγωγή βιομάζας μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης σε νερό (π.χ. κατασκευή αρδευτικών συστημάτων με συνεκτίμηση των επιτόπου περιβαλλοντικών συνθηκών), η μείωση της άροσης στο ελάχιστο, η καλλιέργεια λειμώνων, η ολοκληρωμένη παραγωγή, η βιολογική γεωργία, η αμειψισπορά, η καλλιέργεια ψυχανθών, η ανάκτηση οργανικών αποβλήτων, η λιπασματοποίηση και η δημιουργία κάλυψης για τα χειμερινά φυτά στα χωράφια. Τα πλούσια σε άνθρακα εδάφη και τα λιβάδια πρέπει να απολαύουν βιώσιμης διαχείρισης.

5.21. Οι σημαντικές πρωτοβουλίες για την αλλαγή του κλίματος πρέπει να υποστηριχθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι η κατάσταση των εδαφών ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των κρατών μελών και, συνεπώς, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι περιφερειακές διαφορές στο πλαίσιο των υφιστάμενων και νέων μέτρων.

⁽¹⁹⁾ ΕΕ C 288 της 31.8.2017, σ. 10

⁽²⁰⁾ Στο έδαφος περιέχεται δύο φορές περισσότερος άνθρακας από ό, τι στην ατμόσφαιρα και τρεις φορές περισσότερος από ό, τι στη χλωρίδα κατά τη διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου.

⁽²¹⁾ <http://www.fao.org/soils-2015/news/news-detail/en/c/293552/>

⁽²²⁾ <http://www.fao.org/documents/card/en/c/5544358d-f11f-4e9f-90ef-a37c3bf52db7/>

Διαθεσιμότητα δεδομένων σχετικά με το έδαφος και χρήση τους

5.22. Θα πρέπει να αυξηθεί η χρήση δεδομένων σχετικά με το έδαφος κατά τη χάραξη πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη χρήση γης, προκειμένου να εφαρμοστούν εμπεριστατωμένες πολιτικές, αλλά και για σκοπούς χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Θα πρέπει να υπάρξει συντονισμός της ανταλλαγής δεδομένων, με τήρηση της κυριότητας των δεδομένων εντός ενός συμπεφωνημένου πλαισίου.

5.23. Ταυτόχρονα, πρέπει να βελτιωθεί η ποιότητα και η διαθεσιμότητα των δεδομένων για το έδαφος, ιδίως σε τομείς στους οποίους δεν έχουν διεξαχθεί μέχρι στιγμής αρκετές έρευνες (π.χ. δεδομένα σχετικά με τον άνθρακα στο έδαφος). Για να βελτιωθεί η διαθεσιμότητα των δεδομένων, χρειαζόμαστε σαφείς βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους.

5.24. Προκειμένου να βελτιωθεί η πρόσβαση στα δεδομένα του εδάφους και να προωθηθεί η χρήση τους, πρέπει να εκσυγχρονιστούν οι εδαφολογικοί χάρτες και να αυξηθούν περαιτέρω οι ελάχιστες απαιτήσεις με τις οποίες πρέπει να συμμορφώνονται τα κράτη μέλη όσον αφορά τη χωρική κλίμακα των εδαφολογικών χαρτών. Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι προκλήσεις της χαρτογράφησης του εδάφους σε ορισμένες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

5.25. Η εναρμονισμένη και συνεχής παρακολούθηση του εδάφους θα πρέπει να συμφωνηθεί σε επίπεδο ΕΕ, σε συνδυασμό με έναν περιορισμένο αριθμό δεικτών που θα αφορούν αλλαγές της κατάστασης του εδάφους και την αποτελεσματικότητα των μέτρων προστασίας του εδάφους.

5.26. Οι γεωργοί πρέπει να λαμβάνουν σύνθετες αποφάσεις σχετικά με τον προγραμματισμό της παραγωγής τους σε καθημερινή βάση. Χωρίς τη χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών, είναι αδιανόητη μια γεωργία ακριβείας που να είναι φιλική προς τους πόρους, το έδαφος και το περιβάλλον. Σχετική προϋπόθεση αποτελεί η προώθηση της χρήσης ψηφιακών λύσεων από τους αγρότες· οι λύσεις πρέπει να παρέχουν επιλογές και ευελιξία ανάλογα με τις εδαφοκλιματικές συνθήκες.

5.27. Το δυναμικό της γεωργίας ακριβείας μπορεί να αξιοποιηθεί μέσω της ενσωμάτωσης δεδομένων για το έδαφος, τα λιπάσματα, τα παρασιτοκτόνα, τις καιρικές συνθήκες και την απόδοση· συνεπώς, απαιτούνται, μεταξύ άλλων, καλύτερη πρόσβαση σε δεδομένα που περιέχονται σε εθνικές βάσεις δεδομένων, μεγαλύτερη κινητικότητα και μεγαλύτερη φιλικότητα προς τον χρήστη. Θα πρέπει να προωθηθούν λύσεις που να δίνουν τη δυνατότητα στους αγρότες να έχουν πρόσβαση στα μαζικά δεδομένα τα οποία αποθηκεύονται στις εθνικές βάσεις δεδομένων κατά την καθημερινή τους εργασία, χρησιμοποιώντας λύσεις λογισμικού από δημόσιους ή ιδιωτικούς προμηθευτές, και σε συνεργασία με υπηρεσίες παροχής συμβουλών. Οι προμηθευτές λογισμικού θα πρέπει, για παράδειγμα, με τη συγκατάθεση των ενδιαφερομένων, να έχουν ευκολότερη πρόσβαση στα κατά το δυνατόν ακριβέστερα δεδομένα σχετικά με τα γεωργικά εδάφη και τα δείγματα εδάφους. Οι γεωργοί πρέπει να διατηρούν την κυριότητα των δεδομένων που παράγουν.

Ανάπτυξη του γνωστικού υπόβαθρου και εφαρμογή έρευνας και καινοτομίας

5.28. Η επιστήμη έχει σημαντικό ρόλο να διαδραματίσει στη δημιουργία νέων γνώσεων, τη διάδοση καινοτομιών, την ανάπτυξη τεχνολογιών και την καθιέρωση των συνθηκών για την αειφόρο χρήση της γης και του εδάφους. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τη σύσταση της Δήλωσης της Βιέννης για το έδαφος⁽²³⁾ σύμφωνα με την οποία οι «σχέσεις μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και των εδαφών και οι επιπτώσεις τους σε άλλες συνιστώσες του περιβάλλοντος θα πρέπει να είναι στο επίκεντρο της επιστήμης του εδάφους». Η συνεργασία μεταξύ της επιστήμης του εδάφους και των συναφών επιστημών είναι επίσης σημαντική.

5.29. Στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζοντας 2020» της ΕΕ έχουν δημιουργηθεί σχετικά καλές ευκαιρίες χρηματοδότησης της έρευνας για το έδαφος και την παραγωγή τροφίμων, οι οποίες πρέπει να διατηρηθούν κατά τη διαμόρφωση του 9ου προγράμματος-πλαισίου για την έρευνα και την καινοτομία.

5.30. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη μεταφορά αποτελεσμάτων E & A στις επιχειρήσεις, γεγονός το οποίο θα διασφάλιζε ότι η γη και τα εδάφη χρησιμοποιούνται για τη βιώσιμη παραγωγή τροφίμων. Η ΕΟΚΕ καλεί επιστήμονες, αγρότες, συμβούλους και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς να αναπτύξουν συνεργασία στον τομέα αυτό αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρει η ευρωπαϊκή σύμπραξη καινοτομίας (ΕΣΚ-AGRI).

⁽²³⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

5.31. Η γεωργία χρησιμοποιεί όλο και περισσότερους βιοδιεγέρτες για τη βελτίωση της δομής του εδάφους, της διατροφικής αποτελεσματικότητας των φυτών και της υδροδότησης, προκειμένου να βελτιωθεί η απόδοση και η ποιότητα των καλλιεργειών. Δεδομένου ότι κάθε έδαφος είναι μοναδικό και η σύνθεσή του συνεχώς μεταβάλλεται, ο αντίκτυπος της χρήσης βιοδιεγερτών στη βιολογική ισορροπία του εδάφους δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς και θα πρέπει να διεξαχθούν περισσότερες ανεξάρτητες μελέτες στον τομέα αυτό.

Ευαισθητοποίηση

5.32. Για να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση των γεωργών, των πολιτικών υπευθύνων για τη λήψη αποφάσεων και άλλων ενδιαφερομένων σχετικά με τη σημασία των γεωργικών εδαφών για τη βιώσιμη παραγωγή τροφίμων και την παροχή υπηρεσιών οικοσυστήματος, απαιτείται ευρύς διάλογος με τη συμμετοχή εκτεταμένου φάσματος ενδιαφερομένων μερών σχετικά με την κατάσταση των εδαφών και τις δυνατότητες προστασίας του εδάφους. Η αύξηση της ευαισθητοποίησης θα συμβάλει στη διασφάλιση μεγαλύτερων επενδύσεων στην αειφόρο χρήση των εδαφών και την έρευνα.

5.33. Πρέπει να βελτιωθεί η ενημέρωση όσον αφορά τον ρόλο των εδαφών σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος, με την παροχή ευκαιριών απόκτησης πρακτικής εμπειρίας. Για την εξέταση των ζητημάτων που σχετίζονται με τη χρήση της γης και την προστασία του εδάφους, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν σύγχρονες μορφές μάθησης.

5.34. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσουν τα μέτρα για την ευαισθητοποίηση των γεωργών όσον αφορά τις διάφορες συνθέσεις του εδάφους, τη χρηστή γεωργική διαχείριση, τη σημασία της αμειψισποράς, τα λιπάσματα κ.λπ. Εν προκειμένω, η συμμετοχή και η παρέμβαση συμβουλευτικών υπηρεσιών είναι ζωτικής σημασίας.

Βρυξέλλες, 18 Οκτωβρίου 2017.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Γιώργος ΝΤΑΣΗΣ